

Už nejsme zemí zaslíbenou?

Česko se v mezinárodní anketě ocitlo mezi zeměmi, kde je pro cizince nejtěžší se usadit. V pořadí oblíbenosti si pohoršilo o 18 míst, přitom nedávno patřilo k těm lepším. Méně přátelští než Češi jsou k expatům prý jen Rakušané a Kuvajťané. Co se změnilo a jak to vidí sami imigranti?

Co tě přivedlo do České republiky?“ ptá se dvacátice na pódiu anglicky jiné mladé ženy v publiku a drobná Američanka odpovídá: „Muž. Český muž.“ – „Tak tohle jsem ještě nikdy neslyšela! Nejmenoval se náhodou Kozel? Nebo Urquell?“ vtipkuje tazatelka z jeviště a diváci vybuchnou smíchem. Jsme na The Expat Show v prostoru Pracovna na pražském Žižkově. Na představení vystupují amatérští stand-up komici z komunity cizinců žijících v hlavním městě. Na paškál přicházejí některé více či méně pravdivé stereotypy, které kolují mezi expaty o Česku. Například že zdejší muži – na rozdíl od žen – nejsou příliš atraktivní a že pivo je skvělé.

Další Američanka v hledišti na otázku, co ji zaválo do Prahy, říká, že práce – je tu zaměstnaná v mateřské škole. Jiná její krajanka chvíli mlčí a pak prohodí: „Mně šlo hlavně o to, vypadnout z Kansasu. Kamkoliv.“ Publikum se opět směje.

Do českého hlavního města se stěhuje čím dál víc cizinců. Mezi lety 2001 a 2022 se jejich počet zvýšil z 61 tisíc na 345 tisíc, každý čtvrtý Pražan pochází ze zahraničí. Téměř polovinu přistěhovalců představují váleční uprchlíci či předchozí imigranti z Ukrajiny, velkou část tvoří lidé z dalších postkomunistických zemí včetně Slovenska. „Odvětví jako stavebnictví, ubytovací a úklidové služby nebo pohostinství jsou na práci cizinců prakticky závislá,“ píše se ve studii pražského Institutu plánování a rozvoje z loňského roku, která ale dodává, že mnozí další se uplatňují i ve vysoce kvalifikovaných manažerských a IT profesích. Mezi ně patří – vedle některých šťastnějších Východoevropanů – třeba lidé ze západních zemí, ale i odborníci z exotických končin jako Indie či Latinská Amerika.

Vzhledem k rostoucímu přílivu cizinců jsou tedy překvapivé výsledky ankety, kterou v červenci zveřejnila expatská organizace InterNations a publikoval ji mimo jiné server Expats.cz. Odpovídalo v ní na 10 tisíc cizinců žijících ve 420 městech v 53 státech. Podle nich patří Česko mezi země, v nichž je nejtěžší se usadit. V tomto ohledu skončilo jako sedmá nejhorší destinace. Pokud jde o posuzování toho, jak je snadné či složité zajistit si základní věci potřebné k usazení – povolení práce či bydlení –, skončilo Česko až jako páté odzadu. Při hodnocení otevřenosti místních k cizincům jsou podle ankety méně přátelští jen obyvatelé Rakouska a Kuvajtu a život pro ty, kteří

se nenaucí místní jazyk, má být náročnější pouze v Maďarsku. V celkovém pořadí oblíbenosti zemí mezi expaty klesla Česká republika oproti loňsku o osmnáct míst a propadla se až na patnácté místo odzadu, tedy celkově 39. Přitom ještě v roce 2010 byla desátá.

Žiju v bublině bez českých přátel

Dvojice stand-up komiků během The Expat Show promítá na stěnu titulky z online serverů, které referují o dění v Česku. „Praha představila kampaň za miliony korun, má pomoci cizincům v integraci,“ hlásá jeden. Je součástí i to, že na úřadech budou mluvit anglicky? ptá se jeden z vystupujících. Ne, to není v plánu, odvětví druhý lakonicky. Jak se píše ve zmíněném článku na serveru Expats.cz, program dotovaný částkou 28 milionů korun má podpořit „kulturní, sociální a vzdělávací aktivity národnostních menšin v Praze“.

Případný záměr přimět zdejší úředníky víc komunikovat anglicky by nebyl vůbec jednoduchý. Pokud ze zemí EU pomine Irsko, kde se k angličtině hlásí naprostá většina obyvatel, patří Česká republika podle Eurobarometru v pořadí zemí, jejichž obyvatelé jsou schopni vést konverzaci v angličtině, s 41 procenty pod evropský průměr. Konkrétně na 16. místo. Vede Nizozemsko s 93 procenty, ale třeba i v Řecku hovoří anglicky každý druhý.

Jednou z vystupujících na satirickém večeru expatů je Bianca Lalaová. Dvaadvacetiletá Rumunka před třemi lety, brzy po maturitě v rodné Kluži, rozhodla internetové sítě a podle svých slov dostala nabídky práce od tří různých společností: v českém hlavním městě, v Barceloně a Portu. „Vybrala jsem si Prahu. Mimo jiné proto, že v pražské firmě pracovali z 90 procent jen expati a já si chtěla cvičit své znalosti cizích jazyků,“ vypráví u kávy perfektní angličtinou energická mladá žena. Nový zaměstnavatel, mezinárodní společnost NonStop Consulting, zabývající se nábořem zaměstnanců na dálku, jí zaplatil autobus z Rumunska a všechno ostatní jí zařídil: povolení k pobytu i práci, zdravotní pojištění a pak jí pomohl najít i anglicky hovořícího lékaře. Dokonce v Praze nemusela hledat na začátku ani bydlení. Firma poskytuje pro začínající zaměstnance pro první tři měsíce ubytování ve vlastních bytech. Usadit se v Česku pro ni tak bylo zcela snadné. Bianca

Lalaová tedy určitě nepatří k těm, kdo by si v tomto ohledu mohli stěžovat. Díky tomu, že mezinárodních firem snažících se nalákat síly ze zahraničí v tuzemsku přibývá, zažívá podobné hladké přistání v Praze více příchozích.

Pokud jde ale o takzvanou integraci, o té se u mladé ženy z Kluže příliš mluvit nedá, jak sama připouští. „Žiju vlastně celé tři roky v bublině expatů, nemám téměř žádné české přátele,“ podotýká dívka, která česky umí zatím jen pár slov. V podobném, pro ně ale zcela postačujícím módu se nachází tisíce dalších expatů, kteří pracují v mezinárodních firmách a volný čas tráví takřka jen se svými zahraničními kolegy.

Po víc než dvou letech práce dala Lalaová ve firmě výpověď a rozhodla se zkusit v Praze něco úplně jiného: spolu s českou kolegyní založila společnost Lalaloughs Productions, která pořádá vystoupení stand-up komiků a měla pod palcem i v úvodu vylíčenou show na Žižkově. Také se zřízením živnosti Rumunka podle svých slov žádný problém neměla. Obstarání formalit zadala v Praze sídlící agentuře Pexpats, která cizincům v Česku za poplatek zajišťuje potřebná úřední povolení. „Udělalí za vás všechno, vůbec nemusíte s nikým mluvit česky,“ popisuje expatka. Sama si dojednala jen zdravotní pojištění.

Nájemné je tu katastrofální

Kde jsou tedy ti stěžující si, kteří v anketě označili podmínky k usazení se v Česku za strastiplné? Vždyť třeba pokud jde jen o hodnocení toho, jakou je tuzemsko destinací pro práci a kariérní postup, drží se Česká republika stále mezi nejlepšími – na patnáctém místě z 53 hodnocených. I tady ale následuje velký sešup. V roce 2019 byla totiž dokonce druhá za Vietnamem. Propad na tomto žebříčku může být podle Brita Martina Howlingse, zakladatele serveru Expats.cz, zaviněn i tím, že pandemie covidu zdejší pracovní podmínky poněkud znejistila a měla vliv na fungování firem. Další Angličan a šéf ABSL, v Praze založené asociace firem poskytujících podnikové a outsourcingové služby, se domnívá, že v době covidu bylo

pro cizince například obtížné vynat se ve vládních omezeních, protože komunikace probíhala jen v češtině. Větší příliv expatů v posledních letech znamená podle něj vedle těch dobrých i víc špatných zkušeností. „První dva tři roky v cizí zemi jsou pro každého také náročnější,“ říká Jonathan Appleton.

Dana Picková, majitelka pražské agentury Relocare, která cizincům zprostředkovává povolení k pobytu, má za to, že lidé v anketě odpovídali negativně možná také proto, že přijeli do Česka v době mohutné ukrajinské imigrace vyvolané ruskou agresí. „Tehdy bylo obtížnější domluvit si schůzky na úřadech kvůli jejich zaneprázdněnosti,“ podotýká Picková, jež pochází z Izraele a v Česku žije už 25 let. Podle ní je také zásadní, jestli je zájemce o pobyt v Česku občanem země EU, nebo ne.

Člověk z nečlenského státu potřebuje stoh dokumentů a povolení a podle Dany Pickové se úřední procedury během zhruba posledních tří let zpřísnily. Pokud uchazeč nemá pozvání od firmy – nejlépe korporátní – působící v Česku a zkouší práci sehnat na vlastní pěst až tady nebo si tu založit živnost, má to těžší. Podstatné úlevy se netýkají ani žadatelů ze zemí jako USA, Kanada či třeba Izrael. „Dřív stačilo říct: přijela jsem do Česka učit angličtinu, a dostala jsem vízum a snadno si vyřídila další. Dnes musím předložit ‚biznysplán‘, prokázat, že budu schopna platit daně, sociální a zdravotní pojištění. V minulosti se totiž stávalo, že cizinci se dostali do Česka, aniž něco takového prokázali, a pak jim začaly chodit dopisy, že dluží na dávkách. Stát si uvědomil, že takoví lidé nejsou přínosem pro zdejší ekonomiku a mohou se stát přítěží pro sociální systém.“ Ověřování a prokazování může trvat měsíce a z toho se podle Pickové odvíjí frustrace mnohých expatů, kteří pak Česko brzy opouštějí.

Líčí třeba příběh jedné klientky, své krajanky, která zatoužila po tom, žít v České republice. „Říkala, že tuhle zemi miluje a že se tu zkusí nějak usadit. Tohle nestačí, musíte prokázat legitimní důvod, proč se chcete přestěhovat, upozorňovala jsem ji. Přišlo jí to příliš komplikované a požádala o pomoc ji-

nou agenturu. Úřady ji dvakrát odmítly. No a včera mi napsala, jestli bych jí tu nepomohla najít práci,“ vypráví Picková, podle níž se také zpřísnily podmínky pro zakládání účtů v bance i získávání či převádění řidičských průkazů.

„Statistické údaje z rozhodovací praxe vyšší míru neúspěšných žádostí v posledních třech letech nepotvrzují, nelze však samozřejmě vyloučit, že dílčí individuální zkušenost jednotlivých zaměstnavatelů nebo zprostředkovatelských subjektů je odlišná,“ píše tisková mluvčí ministerstva vnitra Hana Malá. Tvrdí, že od roku 2018 resort kladně vyřizuje 85 až 90 procent žádostí, u vysoce kvalifikovaných žadatelů až 95 procent. Podle ní se zdejší legislativa ani postupy v posledních letech nezměnily.

Podle Pickové může horší hodnocení pro Česko souviset také s výrazným zdražením života v zemi. „Většina příchozích považuje Česko za východní Evropu a pak jsou v šoku ze zdejších cen, obzvláště nájmu, jejichž nárůst je za posledních pár let katastrofální.“

Talenty nám mizí do Polska

„Teď si tu chvíli mohu připadat jako v Meddelínu,“ říká na zahrádce kavárny na pražských Vinohradech Jefferson Pulido Saenz, dvaatřicetiletý Kolumbijec, který v Česku žije dva roky. K srovnání s druhým největším kolumbijským městem, kde nějakou dobu bydlel, ho přimělo teplé počasí a spousta lidí bavících se večer na ulici. Jinak je podle něj v Praze všechno jiné. Zatímco za pronájem bytu 2+1 by v širším centru Medellínu, který je v posledních letech považovaný za velmi atraktivní destinaci mezi digitálními nomády, zaplatil zhruba 15 tisíc měsíčně, v českém hlavním městě zaplatí zhruba o deset tisíc víc. Lidé mu tu příjdomu méně srdeční, práce se mu hledala obtížně a s povolením k pobytu to také vůbec nebyla procházka růžovým sadem.

Přítom ve srovnání s většinou ostatních přistěhovalců ze zemí mimo EU to mohl mít na první pohled jednodušší.

① ②
③
④

E jako expat

Bianca Lalaová z Rumunska patří ke šťastlivcům, kterým pražský zaměstnavatel vše zařídil.

Foto:

HN – Libor Fojtík

Satira

„Budou tu na úřadech mluvit anglicky?“ ptá se stand-up komik Javan Zigo z Floridy, další z expatů.

Foto:

HN – Libor Fojtík

Prověřen

Kolumbijec Jefferson Saenz si vyřizoval pobyt pět měsíců. Policie kontrolovala i jeho zubní kartáčky, tvrdí.

Foto:

HN – Lukáš Bíba

Pamětník

Angličan Martin Howlings, zakladatel serveru Expats.cz, si myslí, že mnoho věcí je jednodušších než dřív.

Foto:

HN – Honza Mudra

Jeho přítelkyně je totiž Češka a oba měli před českými úřady prokázat, že žijí v partnerském vztahu. Pak byla šance, že povolovací proces bude hladší. „Bylo to ale i tak docela náročné. Policie přišla čtyřikrát do našeho bytu neohlášeně zkontrolovat, jestli opravdu bydlíme spolu a máme tam třeba dva zubní kartáčky. Až počtvrté nás zastihli pohromadě, jelikož přítelkyně byla většinou v práci,“ líčí Saenz, který v Kolumbii pracoval jako geodet.

První práce, která se v Česku nabízela, byla pozice dělníka na stavbě, ale Saenz ji odmítl, protože byl začátek zimy a chladné počasí ho odradilo. Dál to zkoušel třeba ve farmaceutické nebo internetové firmě, ale problém byla jeho nepříliš dokonalá angličtina. Při komunikaci s potenciálními zaměstnavateli a například bankou se pohyboval jak v začarovaném kruhu. Aby si mohl založit účet v bance, potřeboval potvrzení o zaměstnání. Firmy ale jako součást smlouvy vyžadovaly číslo účtu.

Po pěti měsících hledání konečně práci získal – v české IT firmě jako vývojář softwaru. „Je nás tam asi jen deset, všichni jsou Češi a na poradách kvůli mně mluví anglicky,“ usmívá se Kolumbijec. V té době, po necelém půlroce vyřizování a ověřování, dostal od úřadů konečně i povolení k pobytu a také souhlas s možností pracovat tu případně i jako osoba samostatně výdělečně činná. Saenz navíc učí soukromě španělštinu a pro jednu britskou firmu sbírá z internetu data o českém fotbalu.

Mnoho cizinců ze zemí mimo EU nemá takovou trpělivost jako ajťák z Kolumbie, a když se povolování příliš vleče, stěhují se raději jinam. „Přicházíme o řadu talentovaných lidí, kteří jdou pracovat raději do Polska nebo Maďarska, kde přijímací proces pro kvalifikované pracovníky zjednodušili, takže netrvá šest měsíců jako někdy v Česku, ale šest týdnů,“ říká v prosklené budově v pražských Holešovicích Jonathan Appleton z asociace byznysových služeb. Podle tohoto padesátiníka sice nastalo v posledních letech zlepšení, část procedur se digitalizovala, ale praxe má z jeho pohledu k pružnosti ještě daleko.

Podle Hany Malé z ministerstva vnitra by ale většina problémů měla být v dohledné době minulostí. Vláda na konci srpna projednala nový zákon o pobytu cizinců, který by měl imigrační proces zrychlit a více digitalizovat. Ministerstvo průmyslu už na jaře rozjelo program, který usnadňuje imigrační proces vysoce kvalifikovaným pracovníkům z některých zemí, například z Indie či Arménie. A od července stát umožnil volný vstup na trh práce občanům některých vyspělých zemí, například USA, Británie, Japonska či Izraele. I tady jde ale o zájemce, kteří si tu už dopředu našli zaměstnavatele.

Příplatek za angličtinu

„Pamatujete ta malá okýnka, za nimiž seděli úředníci, a vy jste se musel sklonit, abyste s nimi mohl mluvit? Byla tak zřejmě navržena proto, abyste se cítil podřízeně, byla součástí kultury, v níž šlo o to vše komplikovat.“ Jonathan Appleton vzpomíná, že když se v Česku začal usazovat před dávnými jednatřiceti lety, bylo vše nesrovnatelně těžší.

Podle Brita, který má dnes i české občanství, se ale situace postupně zlepšovala a na změně zdejší kultury i přístupu ke klientům a zákazníkům mají zásluhu také expati. Appleton uvádí, že před dvaceti lety v jeho oboru podnikových služeb pracovalo v Česku pouze pět procent cizinců. Dnes to jsou už dvě pětiny z celkových 160 tisíc zaměstnanců v této branži. „To je velký přínos české ekonomice, protože jejich peníze zůstávají tady. Expati přispěli i k proměně celých čtvrtí, podívejte třeba na pražský Karlín,“ poznamenává Angličan a dodává, že stát by měl Česko promovat nejen jako cíl pro turisty, ale i pro kvalifikované pracovníky a také pro to víc dělat. „Bylo by třeba dobré, kdyby se na úřadech mluvilo víc anglicky, protože nemůžete od nově příchozích čekat, že budou ovládat češtinu.“

S tím souhlasí i Appletonův krajan, o několik let mladší Martin Howlings. „Když vám nepomůže český kamarád nebo zprostředkovatel, úředník vám zpravidla pomocnou ruku nenabídne. Na druhou stranu je potřeba, aby se cizinci o komunikaci v češtině alespoň pokoušeli,“ říká provozovatel serveru Expats.cz, který v Česku žije už čtvrtstoletí a začínal tu jako učitel angličtiny. Podle něj je evidentní, že skladba cizinců se oproti letům, kdy sem na začátku tisíciletí dorazil, výrazně změnila. „Tehdy se sem mnozí přijížděli jen poflakovat a popíjet. Dnes už to nejde, protože je všechno výrazně dražší.“ Vyrostla tu byznysová komunita, za jejíž součást se považuje také Howlings. Když v roce 2001 přijel, hlavními místy, kde pražští expati nacházeli informace, byly knihkupectví Globe Bookstore nebo nástěnky v klubu Radost FX přeplněné inzertaty hledajícími podnájem nebo práci. Howlings si tehdy půjčil od svého otce sto liber, zakoupil internetovou doménu a založil server, který je dnes pro expaty významnou informační, inzertní i komunikační platformou. „S tvrzeními, že život pro expaty je nějak extrémně náročný, osobně nesouzním. Ti lidé nemají srovnání s tím, jaké to tu bylo dřív. Jako podnikatel vidím, že mnoho věcí je jednodušších a dají se řešit online.“ Souhlasí ale třeba se stížnostmi na to, že najít v Česku anglicky mluvícího lékaře může být problém. „Některí doktoři si za domluvu v angličtině účtují příplatek. Nevím, zda je to legální.“

Jsou země, které se v žebříčku oblíbenosti expatů objevují mnohem výš než Česko, s angličtinou je to tam ovšem také bídné. Třeba Španělsko je letos podle InterNations mezi cizinci čtvrtá nejpopulárnější destinace. Tedy o 35 míst výš než Česká republika, podobný náskok má stát z jihu Evropy i v hodnocení, jak jednoduše či složitě se tam dá usadit. Ovšem podle Eurobarometru je Španělsko ve schopnosti místních konverzovat v angličtině s 38 procenty ještě o čtyři pozice za Českem. Takže najít tam anglicky hovořícího lékaře asi nebude také snadné.

Právě do Španělska se tento měsíc stěhuje Američanka Belinda Filipelliová. V Česku žila od roku 2004, ale podle jejích slov už to tu pro ni bylo v posledních letech náročné. Z Prahy podnikala v digitálním marketingu. „Všechny své klienty jsem měla za hranicemi České republiky, takže jejich peníze jsem dostávala sem. Vadí mi ale, že zdejší daňové ani jiné zákony to nezohledňují a nepodporují byznys. Přináším sem miliony korun, ale musím stále podstupovat složité byrokratické procedury, například s obnovováním víza,“ líčí Filipelliová v předšálí žižkovského prostoru Pracovna, kde na akci zmíněné v úvodu také vystupovala jako stand-up komička. Své stěhování na jih ale myslí vážně. Jestli jsou na Pyrenejském poloostrově přívětivější zákony pro podnikání, zatím nejišťovala. „Chci změnu a to, co v Česku moc není: pláže, dobré jídlo, úsměvy.“

Pak se zarazí. „Vypadá to, že si stěžuju?“ Čtyřicátnice tvrdí, že v České republice si chce stále platit sociální a zdravotní pojištění a jezdit sem i za lékaři, protože zdejší zdravotní systém jí „coby Američance“ vyhovuje. Koneckonců i ostatní podmínky pro expaty jí tu přišly rozhodně příznivější než v ruském Petrohradu, kde žila před příchodem do Česka, a dokonce i ve Švýcarsku, kde také bydlela. Ujišťuje: „Myslím, že Česko je stále skvělé místo pro život.“